

ראה

איזה יום?

1. לשון יחיד ואחר כך לשון רבים?

2. ראה אנכי נתן

3. ברכה וקללה.

4. ברכה וקללה.

5. ברכה וקללה.

1. מה הפרוש ב'ראה אנכי נתן'? מדוע התחיל הכתוב בלשון יחיד וסיים בלשון רבים? ומדוע בלשון ה'ה' ולא בלשון עבר?

2. מהו 'לפניכם' ומדוע 'היום'?

3. בברכה כתוב 'את הברכה', בקללה כתוב 'והקללה', מהו שנוי הלשון?

4. בברכה כתוב 'אשר', בקללה כתוב 'אם לא', מדוע הבדל הלשון?

5. בברכה כתוב 'וסרתם מן הדרך', בקללה כתוב 'אשר אנכי', מדוע הבדל הלשון?

מצוה אתכם היום ללכת אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם.

1. מה הפרוש ב'ראה אנכי נתן'? מדוע התחיל הכתוב בלשון יחיד וסיים בלשון רבים? ומדוע בלשון ה'ה' ולא בלשון עבר?
2. מהו 'לפניכם' ומדוע 'היום'?
3. בברכה כתוב 'את הברכה', בקללה כתוב 'והקללה', מהו שנוי הלשון?
4. בברכה כתוב 'אשר', בקללה כתוב 'אם לא', מדוע הבדל הלשון?
5. בברכה כתוב 'וסרתם מן הדרך', בקללה כתוב 'אשר אנכי', מדוע הבדל הלשון?

ראה

1. מה הפרוש ב'ראה אנכי נתן'? מדוע התחיל הכתוב בלשון יחיד וסיים בלשון רבים? ומדוע בלשון ה'ה' ולא בלשון עבר?

באר רש"י: "האמורות בהר גרזים ובהר עיבל". מפרש האבן עזרא: "ראה. לכל אחד ידבר" - וכתב האבן עזרי: "והמדקדקים אמרו שהיא תחלת הדבור, כמו 'ראה ריח בנני' (בראשית כז, כז), 'ראה אלקים עד' (בראשית לא, ג), 'ראו הביא לנו איש עברי' (בראשית לט, יד)".

כתב האור החיים הקדוש: "צריך לדעת למה אמר לשון ראייה על הדברים; עוד אמרו 'אנכי'; עוד, למה אמר לשון יחיד? בין שכל הפרשה בלה בלשון רבים נאמרה. ונראה שהפונה היא לפי שפא להבחירם בעולם העליון ולהמעית פל טובות העולם הזה, וכדי שיתאמתו אצלם הדברים צריך שהמוכח יהיה בו ב' ענינים: א' שיכיר הכרה חושית בטוב העליון, והב' שהשיג השגת טוב העולם הזה וקניניו. כי אם המוכח יהיה משלל

מקניני עולם הזה לא יאמנו דבריו למשיגי טובת עולם הזה; כי יאמרו: אין אומרים למי שלא ראה יבא ויגיד, שאם היה טועם טעמי הנאות גדלת העולם הזה וקניניו ותענוגיו - לא היה ממאיסו ובוחר בזולתו. ובזה לא יטו אָזנם לקבל דבריו. גם הבא להפליג בטוב עולם הבא לא יצדקו ולא יאמנו דבריו לשכל הטבעי, כל שהוא עצמו אין דבריו אלא מפי האמונה והוא לא ראה ולא ידע. ולזה אמר מושיע ורב האיש משה ראה אנכי אלי תראו ותצדיקו ותשכילו להצדיק הדברים, כי הוא השיג להכיר טוב עולם הזה כי היה גדול מאד וגבור ...

עוד ירצה במאמר ראה אנכי על דרך אומרם ז"ל (רמב"ם הל' תשובה פ"ה) וכל אדם לעשות עצמו כמשה רבנו, והוא מה שהעירם כי אליו יראו להדמות אליו כל הבא לקרב לעבודת ה' ולא יעריכו עצמן עם מה שלמטה מהם ויהיו בעיני עצמן כי כביר מצאה ידם. ואמר לשון יחיד אולי שלא אמר רמז זה אלא ליחיד עם אשר יכינו עצמן להשגה עליונה כי מי ומי הראוי להשיג השגה זו להיות כמשה וכנגד שאר כללות ישראל אמר נתן לפניכם.

כתוב במדרש תנחומא: "דבר אחר: אנכי שבחתי בטובה, ראה היאך אנכי משנה מכל העולם. שלא יאמרו הבריות: כשבא משה לברכנו - מעט ברכנו, וכשבא לקללנו - הרבה קללנו. כיצד? הקללות שבתורת כהנים שלשים פסוקים חסר אחד, והברכות אחד עשר. אמר רבי שמואל: מי שמביט בהן מוצא הברכות יתרות על הקללות, כיצד? ברכות פתח באל"ף וסיום בת"ו וואולף אתכם קוממיות, שהברכות באות עליהם מאל"ף ועד ת"ו. והקללות פתח בוא"ו וסיום בת"ו וואם לא תשמעו וסיום בה"א ב"בד משה, בין וא"ו וה"א אין כלום; אמר רבי לוי: משל למלך שהיה לו בן. הכניס אותו לפלטרין שלו, והראה לו תמחוי מלא כל טוב, והראה לו פלטרין חרבות, אמר הבן לאביו: התמחוי הזה למי? אמר: לאותו שמקלסני, והחרבות למי? לאותו שמורד בי. כך הקדוש ברוך הוא מראה להם ברכות וקללות, והן רואין הברכות מועטות, והקללות מרובות."

כתב הפלי יקר: "ראה - במדרש ליחיד, לפניכם - במדרש לרבים. לפי שאמרו רז"ל: לעולם ידמה לאדם כאלו היה כל העולם מחצה על מחצה זכיות ועוונות; עשה מצוה אחת, הכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות. לכה אמר אל כל יחיד: ראה, שיראה בעין שכלו כי כל מעשיו יחזרו לפניכם, לכלכם. והזכיר ענין זה בפרשה זו המדברת מענין הר גרזים והר עיבל, כי שם נעשו כל ישראל ערבים זה בעד זה, ומצד הערבות

רבים נתפסים בעון היחיד. ויש כדמות רמוז לזה מה שמסיק בילקוט בתחלת פרשה זו. כתוב במדרש: "למה נאמר? לפי שנאמר 'החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה' (דברים ל, יט), שמא יאמרו ישראל: הואיל ונתן המקום לפנינו שתי דרכים; דרך חיים ודרך מות - נלך באיזו מהם שנרצה?! תלמוד לומר: 'ובחרת בחיים' (שם). משל לאחד, שהיה יושב על פרשת דרכים, והיו לפניו שני שבילים: אחד שתחלתו מישור וסופו קוצים, ואחד שתחלתו קוצים וסופו מישור. והיה מודיע את העוברים ואת השבים, ואומר להם: אתם רואים את שביל זה שתחלתו מישור? בשתים ושלש פסיעות אתם מהלכים במישור וסופו לצאת לקוצים. ואתם רואים את שביל זה שתחלתו קוצים? בשתים ושלש פסיעות אתם מהלכים בקוצים וסופו לצאת במישור. כך אמר להם משה לישראל: אתם רואים את הרשעים שמצליחים בעולם הזה? בשנים ושלשה ימים הם מצליחים וסופם לתהות באחרונה ... אתם רואים צדיקים שמצטערים בעולם הזה? בשנים ושלשה ימים הם מצטערים וסופם לשמח באחרונה".

רבינו הגר"א מפרש מדוע נכתב 'נתן' בלשון הוה. "מה שאמר 'נתן' ולא אמר 'נתתי', יבואר דאם היה אומר 'נתתי' הוי אמינא שהבחירה שנתנה לאדם לילך בדרך טוב היא דוקא בתחלת הבחירה, אבל אם ברר לו דרך הרע אין לו תקנה, אף אם אחר כך ברר לו דרך הטוב. לכן אמר הכתוב 'נתן', לשון הוה. פרוש, שכל ימיה יש לה בררה לבחור בדרך הטוב, אפלו עד יום המיתה. ואם אמר יאמר האדם, מה תקנה יש לי אם הייתי רשע עד הנה? מה אעשה עם העברות שעשיתי ואין לי תקנה? לכן אמר הכתוב 'היום', שהבעל תשובה הוא כקטן שנולד, רק שיעשה תשובה וילך בדרך הטוב מכאן ולהבא. ואם עוד אמר יאמר האדם, מה אעשה עם היצר הרע שכופה אותי? לכן אמר הכתוב 'אנכי'. פרוש, אנכי אהיה עמך ואל תירא מן היצר. במאמר חו"ל (סוכה נב): 'יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, שנאמר 'צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו' ואלמלא הקדוש ברוך הוא שעוזר לו אינו יכל לו'. ואם עוד אמר יאמר האדם, אולי לא טוב הוא הדרך שמרצה אותי בכל מיני רצויים, בדרך המוכרים סחורה שמרצים להלוקחים בכל מיני תחבולות, פאשר יש להם סחורה גרועה. לכן אמר הכתוב 'לפניכם', פרוש, הדבר הזה הוא לפניכם, אין אני מכריח אתכם. לכן לא אמר 'לכם', רק 'לפניכם'. ואלו עוד יאמר האדם, דוהו בשיש בעולם צדיקים, אבל מה אם אני לבד אברור לי דרך הטוב, מה אני?!

לְכֹה אָמַר הַכָּתוּב 'רְאֵה' בְּלִשׁוֹן יְחִיד, וְלֹא אָמַר 'רְאוּ' בְּלִשׁוֹן רַבִּים; רְצָה לֹאמַר: רְאֵה לְפָנֶיךָ וְאַל תִּשְׁגִּיחַ עַל הָעוֹלָם."

2. מהו 'לפניכם' ומדוע 'היום'?

כָּתַב הַרְמַב"ן: "וְטַעַם 'לְפָנֶיכֶם', שֶׁתְּבָרְרוּ לָכֶם מֵהֵן מַה שֶּׁתְּרַצוּ, וְאוֹדִיעַ שֶׁתְּהִיָּה לָכֶם הַבְּרָכָה כַּאֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ הַמִּצְוֹת וְהַקְּלָלָה אִם לֹא תִקְיְמוּ אוֹתָן, וְזֶה כַּאֲשֶׁר אָמַר עוֹד (דברים ל, טו) 'רְאֵה נִתְּתִי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב וְאֶת הַמָּוֶת וְאֶת הָרָע' וְגו'". כְּמוֹ שֶׁאֲנַחְנוּ יוֹדְעִים, הַכֹּל מִשְׁמַיִם חוּץ מִיִּרְאֵת שְׁמַיִם - וְלָכֵן, ה' נָתַן 'לְפָנֶיכֶם' כִּי הַבְּחִירָה הִיא בְּחִירָה חוֹפְשִׁית - לְבַחֵר בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב אוֹ לְבַחֵר חֵס וְשְׁלוֹם בְּדֶרֶךְ הָרָע.

וּמִפְרֵשׁ הַפְּלִי יִקְרֶ: "וְנִקְטַ לְשׁוֹן 'הַיּוֹם', אַף עַל פִּי שֶׁזְּמַן קְבוּעַ לְקַבֵּלֶת הַשְּׁבוּעָה 'כִּי יִבְיָאךָ ה' אֶל הָאָרֶץ, מִכָּל מְקוֹם נִקְטַ לְשׁוֹן 'הַיּוֹם', לֹאמַר שֶׁמֵּהַיּוֹם עַד אוֹתוֹ זְמַן יֵשׁ לָכֶם שְׁהוֹת לְהַמְלִיךָ, כִּדִּי שְׁלֹא יֵאמְרוּ: אֲנוֹסִים הָיִינוּ. בְּדֶרֶךְ כָּל שְׁבוּעָה שְׁנוֹתָנִים זְמַן, פֶּן יִנָּחַם הָאִישׁ, כִּי נָתַן לָהֶם זְמַן, שְׁלֹא יֵאמְרוּ: הַמָּמָם וְעַרְבָבָם, וְאֵלּוּ הָיָה לָהֶם שְׁהוֹת לְהַמְלִיךָ לֹא הָיוּ עוֹשִׂין ... דְּבַר אַחַר, בְּמִלַּת 'הַיּוֹם' רָמַז אֶל הַגְּלָגַל הַיּוֹמִי, וְסִמְכוּ אֶל הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה, לֹאמַר לָךְ: כְּמוֹ הַשְּׁמֶשׁ, שֶׁהוּא בְּאֶחָד וּפּוֹעֵל שְׁנֵי הַפְּכִים - מִתִּיבָה הַשְּׁעוּהָ, וּמִקְפִּיא [מִקְשָׁה] הַבִּיצָה; מִשְׁחִיר פְּנֵי הַכּוֹבֵס, וּמִלְבִּין הַבְּגָד, וְכָל הַשְּׁנוּיִים הַלְלוּ אֵינָן בָּאִים מִצַּד הַשְּׁמֶשׁ, כִּי אִם מִצַּד הַמְּקַבְּלִים - כִּי הַבְּרָכוֹת וְהַקְּלָלוֹת הַבָּאִים מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ אֵינָן מְחִיבִים שְׁנוּי בּוֹ יִתְבָּרַךְ ... אֶלָּא הַשְּׁנוּי בָּא מִצַּד הַמְּקַבְּלִים."

3. בְּבְרָכָה כְּתוּב 'אֶת הַבְּרָכָה', בְּקְלָלָה כְּתוּב 'וְהַקְּלָלָה', מֵהוּ שְׁנוּי הַלִּשׁוֹן?

כָּתַב בַּעַל הַטּוֹרִים: "בְּבְרָכוֹת אָמַר 'אֶת', לְשׁוֹן רַבּוּי, כִּי 'לֹא נִפְּל דְּבַר אֶחָד מִכָּל דְּבָרוֹ הַטּוֹב' (מדרש תנחומא ראה ד, ו) וּבְקְלָלָה לֹא אָמַר 'אֶת' אֶלָּא 'וְהַקְּלָלָה'. דְּבַר אַחַר, 'אֶת הַבְּרָכָה' - מֵאֲלִ"ף עַד תִּי"ו (דוֹמָה לְמָה שֶׁהוֹכְרָנוּ לְמַעֲלָה), מ-אִם בְּחֻקְתִּי' (ויקרא כו, א) עַד 'קוֹמְמִיּוֹת' (ויקרא כו, יג); וּבְקְלָלָה - מוּא"ו עַד ה"א, מ-וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ' (ויקרא כו, יד) עַד 'בְּיַד מִשָּׁה' (ויקרא כו, מו), וְלָכֵן אָמַר יְהוָה 'וְהַקְּלָלָה'."

הַחֶפֶץ חַיִּים מְקַשֵּׁר אֶת הַבְּרָכָה לְמִצְוֹת ה' כְּכַתוּב בְּהַמְּשָׁךְ הַפְּסוּק. וּמִסְפַּר הַחֶפֶץ חַיִּים עַל שְׂאֵרַע בְּעֵינֶיהָ בָּהּ הוּא גָּר. בְּעֵינֶיהָ זֶה גָּר אִישׁ שֶׁהִיָּה שׁוֹטֵה הָעֵינֶיהָ. הוּא הִיָּה מִסְתוֹבֵב

ממקום למקום בעירה והיה עושה כל מיני מעשים שאנשים רגילים לא היו עושים. יום אחד הודיעו שבעיר הגדולה, שנמצאת במרחק גדול מהעירה, נפתח מפעל חדש לטבק, ולרגל פתיחת המפעל, מחלקים חנם חבילות של טבק. מאותו יום נעלם השוטה לזמן ארוך והופיע בעיר רק לאחר כמה שבועות. באשר שאלו אותו לאן נעלם? תשובתו היתה חבילת הטבק שהוציא מכיסו בגאונה לצחוקם של הצופים. לאותו אמלל לא היה כסף כדי לנסע לעיר הגדולה ולכן, למרות המרחק הגדול, הוא הלך ברגל עד לשערי המפעל החדש כדי לקבל את חבילת הטבק...

כך היא נשמת האדם, ממשיל החפץ חיים. באשר היא הגיעה לעולם הזה, היא עברה מרחק יותר גדול מהמרחק שהלך השוטה. לאחר המאה ועשרים שנים שלנו, בשחזורת הנשמה, ישאלו אותה: מה הבאת משם? רכוש אי אפשר להביא, דברים חומריים אי אפשר להביא - רק תורה, מצות, ומעשים טובים. כל דבר אחר נחשב בעולם האמת כחבילה קטנה של טבק. לכן, עלינו לקבל את הברכה ברכישת דברים שיש להם ערך בעולם האמת: למוד תורה, קיום המצות, ומעשים טובים.

4. בברכה כתוב 'אשר', בקללה כתוב 'אם לא', מדוע הבדל הלשוני?

כתב רש"י: "על מנת אשר תשמעו". מסביר השפתי חכמים: "רצונו לתרץ הנה ליה למימר 'אם' תשמעו, כמו שכתוב אחריו 'והקללה אם לא תשמעו'. דמלת 'אשר' משמע שישמרו בודאי, וזה אינו, דהא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים ושמה לא ישמרו. ומתרץ אשר תשמעו על מנת וכו'. ובנה יתורץ מה שלא פרש מלת 'אשר' במקום 'אם', כמו שפרש רש"י גבי 'ומולדתך אשר הולדת' (בראשית מח, ו) אם תוליד עוד ... וכתב גבי קללה 'אם' וגבי ברכה לשון 'אשר'. אף על גב דתרויהו לשון 'אם' הם, על כרחך צריכים אנו לפרש דהאי 'אשר' על מנת אשר תשמעו, ודוק".

כתב הפלי יקר: "ומה שאמר 'אשר תשמעו' ולא אמר אם תשמעו, לכבודן של ישראל אמר כן, פאלו אינן חשודים בעיניו שלא ישמעו ולא יקבלו עליהם לעשות מצות ה' אפלו במחשבה ... כי מחשבה קלה מאד, אך בעשיה היה מספק בהם, כי אולי תכבד העבודה עליהם ויתרשלו בעשייתה. לכך אמר: 'את הברכה אשר תשמעו, כי ידע ה' ודאי שתשמעו ותקבלו בלבבכם לעשותן, ואז ישלח ה' את הברכה ... ותוכלו להוציא המחשבה אל הפעל".

5. בקללה כתוב 'וסרתם מן הדרך', מדוע אם כן בברכה לא נאמר 'והלכתם בדרך'?

כתב רש"י: "הא למדת שכל העובד עבודה זרה הרי הוא סר מכל הדרך שנצטוו ישראל. מכאן אמרו: כל המודה בעבודה זרה ככופר בכל התורה בלה".

כתב הפלי יקר: "בכל מקום שהזכיר השמיעה יש אחריו עשיה ושמירה, או עבודה ... לפי שהשמיעה אין בה כי אם קבלת דברים במחשבה לבד שיקבל עליו לעשותו, אבל מכל מקום אין די בזה, אלא צריך גם עשיה בפעל, שכן נאמר: 'והקללה אם לא תשמעו ... וסרתם מן הדרך'. ואם כן קשה, הנה לו לומר: 'את הברכה אשר תשמעו ... והלכתם בדרך', וכי יש די בשמיעה לבד בלא עשיה?". מסביר הפלי יקר שבפרשת בלק, הכתוב הקדים את הברכות לקללות "לפי שמחשבה טובה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה, אבל מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה".

ולפי זה מבאר, שכן הקללה ודאי לא תחול עד אחר ש-לא תשמעו ... וסרתם מן הדרך ממש, אבל הברכה תחול מיד אחר השמיעה לבד, כדי שקבלת הברכה יהיה לו לעזר שיוכל להוציא מן הכח את מחשבתו הטובה".